

Education at a Glance: OECD Indicators - 2004 Edition

Summary in Dutch

Onderwijs in een oogopslag: OESO-indicatoren - uitgave 2004

Nederlandstalige samenvatting

Onder invloed van de veranderende economische en maatschappelijke omstandigheden heeft het onderwijs een steeds belangrijkere rol gekregen in het succes van zowel individuen als naties. Menselijk kapitaal wordt al lang beschouwd als sleutelfactor in de strijd tegen de werkloosheid en lage lonen, maar er is nu ook overtuigend bewijs voorhanden dat menselijk kapitaal tevens een rol speelt bij een breed scala aan niet-economische voordelen, waaronder verbeteringen in de gezondheidstoestand en een toename van het welzijnsgevoel.

De voordelen die onderwijs biedt, hebben bij mensen van alle leeftijden, van de jongste kinderen tot oudere volwassenen, geleid tot een grotere deelname in een groeiend aantal leeractiviteiten. Door de steeds grotere en meer diverse vraag naar onderwijs, zien overheden zich gesteld voor de uitdaging om de geboden leermogelijkheden op een kosteneffectieve wijze af te stemmen op werkelijke, dynamische behoeften.

Onderwijs in een oogopslag – OECD-indicatoren 2004 biedt een uitgebreide, vergelijkbare en up-to-date verzameling indicatoren met betrekking tot de prestaties van onderwijssystemen, die een weerslag vormen van de consensus van beroepsmatig denken over hoe de huidige staat van het onderwijs op internationale schaal moet worden gemeten. De indicatoren bevatten informatie over de personele en financiële middelen die worden geïnvesteerd in het onderwijs, over hoe onderwijs- en leersystemen werken en zich ontwikkelen, en over de opbrengsten van investeringen in onderwijs. De belangrijkste bevindingen in deze publicatie zijn de volgende:

Aantal jaren onderwijs in OESO-landen

- De gemiddelde **opleidingspeil van de volwassen bevolking** in OESO-landen komt op 11,8 jaar, gebaseerd op de duur van de huidige onderwijsprogramma's. Voor de 18 landen die boven het gemiddelde van de OESO uitkomen, bedraagt het aantal jaren onderwijs 11,8 tot 13,8 jaar. Voor de overige 12 landen loopt het verschil, met vier jaar, meer uiteen, met een kortste duur van 7,4 jaar en een langste van 11,8 jaar (tabel A1.1).

Basiskwalificaties voor een succesvolle intrede op de arbeidsmarkt

- In 17 van de 20 OESO-landen met vergelijkbare gegevens is het percentage **schoolverlaters met een diploma uit het hoger middelbaar onderwijs** op de leeftijd waarop men doorgaans de school verlaat, in verhouding tot de bevolking als geheel, meer dan 70%. In Denemarken, Duitsland, Japan, Noorwegen, Polen en Zwitserland is het slagingspercentage gelijk aan of hoger dan 90%. De uitdaging is nu om ervoor te zorgen dat het resterende deel niet achterblijft, met het risico van maatschappelijke uitsluiting die hiervan het gevolg kan zijn (tabel A2.1).
- Als we het opleidingspeil van de bevolkingsgroep van 25- tot 34-jarigen vergelijken met dat van de groep 45- tot 54-jarigen, dan zien we dat het aandeel van hen die **hoger middelbaar onderwijs hebben genoten** in bijna alle OESO-landen is toegenomen, in sommige landen zelfs bijzonder sterk: in tweederde van de landen varieert het percentage van 70 tot 95% voor de jongste generatie. Veel landen met van oudsher een laag opleidingspeil lopen de achterstand in (tabel A2.2).

Hogere kwalificaties op tertiair niveau

- Gemiddeld heeft momenteel in de 17 OESO-landen met vergelijkbare gegevens 32% van de personen of personen op de gebruikelijke leeftijd van afstuderenden **een opleiding op niveau A van het tertiair onderwijs** voltooid, waaronder universiteiten en andere instituten die soortgelijke kwalificaties aanbieden, vallen. Het percentage varieert van minder dan 20% in Duitsland, Oostenrijk, Tsjechië en Zwitserland tot meer dan 40% in Australië, Finland, IJsland en Polen (tabel A3.1).
- Gemeten naar opleidingsniveau is er een toename geweest in de **hoeveelheid vaardigheden op tertiair niveau** in het volwassen bevolkingsdeel in OESO-landen. Het grootste deel van die toename is echter te danken aan het aanzienlijk grotere aantal afgestudeerden op tertiair niveau in een naar vergelijking klein aantal landen (tabel A3.4).
- Gemiddeld eenderde van alle studenten in de OESO-landen **verlaat vroegtijdig het tertiair onderwijs** zonder een diploma op het eerste niveau te hebben behaald (tabel A3.2).
- Gemiddeld behaalt in de OESO-landen bijna eenderde van de **afgestudeerden** die een diploma krijgen op universitair of vergelijkbaar niveau, een diploma in de sociale wetenschappen, bedrijfskunde of rechten. De op één na meest populaire **groep studies** zijn de bètavakken (techniek, fabricage en bouwkunde, biowetenschappen, natuurwetenschappen en landbouw, wiskunde en informatica, maar zonder

gezondheidswetenschappen en welzijn), waarin gemiddeld een op de vier studenten afstudeert (tabel A4.1).

- In de menswetenschappen, alfawetenschappen, onderwijs, gezondheid en welzijn, is in de OESO-landen gemiddeld meer dan tweederde van de **afgestudeerden** op universitair of vergelijkbaar niveau **vrouw**. Daarentegen is minder dan eenderde van de afgestudeerden in wiskunde en informatica, en minder dan een vijfde van de afgestudeerden in techniek, fabricage en bouwkunde vrouw (tabel A4.2).
- Op universitair en vergelijkbaar niveau zijn de **afstudeerpercentages voor vrouwen** in de meeste OESO-landen gelijk aan of beter dan die voor mannen, maar mannen hebben nog steeds een grotere kans dan vrouwen om hogere wetenschappelijke kwalificaties te behalen, zoals een doctoraat (tabel A4.2).

De kwaliteit van de onderwijsresultaten op basisniveau

- In een vergelijking van negen landen, vertoonden er vier (Griekenland, Hongarije, IJsland en Slovenië) tussen 1991 en 2001 een statistisch significante toename van de gemiddelde **leesvaardigheidsprestaties van leerlingen in groep zes**, variërend van een toename van 16 punten in Hongarije tot een toename van 41 punten in Griekenland. Daartegen daalden in Zweden de prestaties gedurende dezelfde periode, van 513 punten in 1991 tot 498 punten in 2001 (tabel A5.1).
- In Hongarije zorgden verbeteringen in de **25% best presterende leerlingen** voor een verbetering van de gemiddelde prestaties. Daarentegen droeg in Zweden een daling van de prestaties van de beste 25% bij aan een verlaging van de gemiddelde prestaties van Zweedse leerlingen (tabel A5.1).
- In 1991 **deden meisjes het** in alle negen landen **beter dan jongens**. In 2001 waren de verschillen ten gunste van de meisjes in de meeste landen nog steeds aanwezig, maar waren de meetbare verschillen verdwenen in Italië en IJsland (tabel A5.2).

De kwaliteit van onderwijsresultaten aan het einde van het middelbaar onderwijs

- In de OESO-landen scoorde gemiddeld 10% van de **15-jarigen wat betreft lees- en schrijfvaardigheden op niveau 5**, hetgeen inhoudt het evalueren van informatie en het opzetten van hypothesen, het gebruikmaken van gespecialiseerde kennis en het omgaan met concepten die niet aan de verwachtingen voldoen. Dit percentage varieert echter van 19% in Finland en Nieuw-Zeeland tot minder dan 1% in Mexico. Gemiddeld heeft 12% van de 15-jarigen slechts een **basislees- en schrijfvaardigheid op niveau 1** verworven en heeft nog eens 6% zelfs nog minder (tabel A6.1).
- **15-jarigen** in Japan behalen de hoogste gemiddelde scores op het gebied van **wiskundige vaardigheden**, maar hun scores kunnen niet statistisch worden onderscheiden van leerlingen in de twee andere best presterende landen: Korea en Nieuw-Zeeland. Op de schaal van **natuurwetenschappelijke vaardigheden** vertonen leerlingen in Japan en Korea de hoogste gemiddelde prestaties (tabel A7.1 en A7.2).
- Hoewel er grote verschillen in de gemiddelde prestaties bestaan tussen landen, is de **variatie in de prestaties onder 15-jarigen binnen elk land** vele keren groter. Grote ongelijkheid wat betreft prestaties is echter geen noodzakelijke voorwaarde voor een land om een hoog niveau van algemene prestaties te behalen. Integendeel, vijf van de landen met de kleinste variatie in prestaties op de schaal van wiskundige

vaardigheden, namelijk Canada, Finland, IJsland, Japan en Korea, scoren allemaal significant boven het OESO-gemiddelde. Vier daarvan (Canada, Finland, Japan en Korea) behoren tot de zes best presterende landen op het gebied van wiskundige vaardigheden (tabel A7.1).

Sekseverschillen in onderwijsresultaten en de houding van leerlingen

- Op het niveau van leerlingen in groep zes doen meisjes het significant beter dan jongens op het gebied van leesvaardigheid en op 15-jarige leeftijd is over het algemeen het **verschil tussen de seksen** groot (tabel A9.2 en A9.3).
- Bij wiskunde hebben 15-jarige jongens over het algemeen een klein voordeel in de meeste landen; bij techniek zijn de **geslachtspatronen** minder uitgesproken en ongelijk (tabel A9.2).
- Op het gebied van **maatschappijkennis** zijn er weinig verschillen te zien tussen de seksen onder 14-jarigen (tabel A9.4).
- Meisjes lijken hogere **verwachtingen van hun toekomstige beroep** te hebben dan jongens, maar er bestaat een aanzienlijke variatie in verwachtingspatronen voor beide seksen tussen landen (tabel A9.1).
- In ongeveer de helft van de landen gaven meisjes meer de voorkeur aan **samenwerkend leren** dan jongens, terwijl jongens in de meeste landen over het algemeen meer de voorkeur gaven aan **competitief leren** dan meisjes (tabel A9.5b).

Deelname van leerlingen en betrokkenheid bij de school

- Gemiddeld een op de vier **15-jarigen** geeft te kennen dat ze zich **niet thuis voelen** op school, en gemiddeld een op de vijf zegt onlangs school gemist te hebben, te laat te zijn geweest of gespijeld te hebben (grafiek A8.1).
- Leerlingen in Oostenrijk, Zweden en Zwitserland meldden dat ze zich zeer **thuis voelden**, terwijl leerlingen in België, Japan, Korea, Polen en Tsjechië zich minder dan gemiddeld zeiden thuis te voelen (tabel A8.1).
- In de meeste landen varieerde het aantal leerlingen dat zich niet **thuis voelde** aanzienlijk van school tot school en was de **variatie tussen scholen** nog groter voor de deelnamegraad van leerlingen (indicator A8).
- Op het niveau van afzonderlijke leerlingen is **de relatie tussen deelnamegraad van leerlingen en het zich thuis voelen** zwak, hetgeen suggereert dat er veel leerlingen zijn die zich niet goed thuis voelen maar toch regelmatig naar school gaan, en omgekeerd (grafiek A8.3).
- Daarentegen gaan op het niveau van scholen het **zich thuis voelen en de deelnamegraad** van leerlingen vaak hand in hand en zijn deze waarden nauw gerelateerd aan **schoolprestaties**, hetgeen suggereert dat scholen met een hoge graad van betrokkenheid ook over het algemeen een hoog niveau van leerprestaties te zien geven (grafiek A8.3).
- De analyse laat met name zien dat een aanzienlijk deel van de leerlingen met naar verhouding hoge leerprestaties toch een lage graad van zich thuis voelen meldt (grafiek A8.4).

Positieve invloed van onderwijs op de kans op werk

- In de meeste OESO-landen stijgen de **kansen op werk** bij een hoger onderwijsniveau. Met slechts zeer weinig uitzonderingen is het zo dat het percentage werkenden onder afgestudeerden uit het tertiair onderwijs aanzienlijk hoger is dan het percentage onder schoolverlaters met een diploma van het hoger middelbaar onderwijs. Voor mannen is het verschil met name groot tussen gediplomeerden van het hoger middelbaar onderwijs en degenen zonder kwalificatie op hoger middelbaar onderwijsniveau (tabel A10.1a).
- De **kans op werk voor vrouwen** met minder dan hoger middelbaar onderwijs is bijzonder laag. Percentages voor vrouwen met een opleiding op tertiair niveau type A, zijn op vier landen na overal hoger dan 75%, maar blijven in alle landen onder het percentage voor mannen (tabel A10.1a).
- Het **sekseverschil in de kansen op werk** wordt kleiner naarmate het onderwijsniveau hoger is. Het verschil is 23 procentpunten bij personen zonder een opleiding op hoger middelbaar onderwijsniveau en 11 procentpunten bij hen die onderwijs op het hoogste niveau hebben genoten (tabel A10.1a).

Inkomensvoordelen voor individuele personen

- Er bestaat een positief verband tussen **onderwijs en inkomen**. In veel landen vormt hoger middelbaar onderwijs een omslagpunt, waarboven extra onderwijs een bijzonder hoge premie oplevert. In alle landen verdienen afgestudeerden uit het tertiair onderwijs aanzienlijk meer dan schoolverlaters met een diploma van het hoger middelbaar onderwijs. De salarisverschillen tussen tertiair en hoger middelbaar onderwijs zijn over het algemeen groter dan die tussen hoger en lager middelbaar onderwijs of nog lager (tabel A11.1a).
- De **salarissen van personen met minder dan hoger middelbaar onderwijs** bedragen vaak 60 tot 90% van die van personen met een diploma van het hoger middelbaar onderwijs (tabel A11.1a).
- **Vrouwen verdienen nog steeds minder dan mannen** met een vergelijkbaar opleidingsniveau (tabel A11.1b).

Onderwijs, arbeidsproductiviteit en economische groei

- Recente analyses van het **menselijk kapitaal** in 14 OESO-economieën – gebaseerd op scores voor geletterdheid – suggereren aanzienlijke positieve **effecten op de groei** (indicator A12).
- Een toename van de **voorraad menselijk kapitaal** leidt tot een groei van de arbeidsproductiviteit en fungeert tevens als aanjager van de technologische vooruitgang (indicator A12).
- De groei van de **arbeidsproductiviteit** was in de meeste OESO-landen in de periode 1990-2000 verantwoordelijk voor ten minste de helft van de **groei van het BBP per hoofd van de bevolking** (grafiek A12.1).
- In de OESO-landen leidt een toename van het gemiddelde onderwijsniveau met één jaar naar schatting tot een groei van 3% tot 6% van de productie per hoofd van de bevolking (indicator A12).

Uitgaven per leerling/student

- OESO-landen **geven USD 4819 uit per basisonderwijsleerling**, USD 6688 **per middelbare-schoolleerling** en USD 12.319 per tertiair-onderwijsstudent uit, maar deze gemiddelden maskeren grote verschillen tussen landen. Zoals weergegeven door het eenvoudige gemiddelde over alle OESO-landen, geven landen 2,2 keer zoveel uit per student op tertiair niveau dan per leerling op basisonderwijsniveau (tabel B1.1).
- Met uitzondering van activiteiten op het gebied van onderzoek en ontwikkeling (O&O), bedragen de **uitgaven aan instellingen voor tertiair onderwijs** gemiddeld USD 7203 en variëren deze van USD 4000 of minder in Griekenland, Mexico, Polen en Turkije tot meer dan USD 8000 in Australië, België, Denemarken, Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zweden (tabel B1.1).
- In sommige OESO-landen vertalen lage jaarlijkse uitgaven per tertiaire student zich nog steeds in hoge **totale kosten per tertiair student**, omdat studenten gedurende een lange periode een tertiaire studie volgen (tabel B1.3).
- Lagere uitgaven staan niet automatisch gelijk aan een lagere **kwaliteit van de onderwijsvoorzieningen**. Australië, Finland, Ierland, Korea en het Verenigd Koninkrijk - landen met een middelmatig uitgavenpatroon per leerling in het lager en middelbaar onderwijs - behoren tot de OESO-landen met de hoogste prestaties van 15-jarige leerlingen in de belangrijke vakken (indicator A6 en B1).
- Er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de hoeveelheid geld die wordt geïnvesteerd in en het aantal studenten dat staat ingeschreven bij het tertiair onderwijs. Gemiddeld gaat in de 24 OESO-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn, 24% van alle uitgaven aan onderwijsinstellingen naar het tertiair onderwijs, terwijl slechts 14% van alle lerenden op dit onderwijsniveau staat ingeschreven (tabel B1.4).
- **Uitgaven** per leerling in het lager, middelbaar en post-middelbaar maar niet tertiair onderwijs stegen met 29% of meer **tussen 1995 en 2001** in Australië, Griekenland, Ierland, Polen, Portugal, Spanje en Turkije. Op tertiair niveau hebben de uitgaven voor onderwijs niet altijd gelijke tred gehouden met de snelle groei van het aantal inschrijvingen (tabel B1.5).
- In zeven van de 22 OESO-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn, zijn de **uitgaven voor onderwijsinstellingen per tertiaire student** uitgedrukt in Amerikaanse dollars gedaald **tussen 1995 en 2001**, terwijl het BBP per hoofd van de bevolking in dezelfde periode toenam (tabel B1.6).

Deel van het nationaal inkomen dat in onderwijs wordt geïnvesteerd

- OESO-landen besteden 6,2% van het gezamenlijke BBP aan onderwijsinstellingen (tabel B2.1a).
- In 17 van de 18 OESO-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn, zijn de **openbare en privé-bestedingen aan onderwijsinstellingen** in reële cijfers **tussen 1995 en 2001** met meer dan 5% gestegen. In tegenstelling tot de trends aan het begin van de jaren negentig echter, bleef de groei van de uitgaven voor onderwijsinstellingen over het algemeen achter bij de groei van het nationaal inkomen (tabel B2.1a en B2.2).

- Canada, Korea en de Verenigde Staten besteden meer dan 2% van het BBP aan **tertiair onderwijs** (tabel B2.1b).

Openbare en privé-financieringsbronnen

- **Onderwijsinstellingen worden nog steeds voornamelijk gefinancierd vanuit de openbare middelen:** 88% van alle gelden voor onderwijsinstellingen komt rechtstreeks uit de openbare middelen. **Privé-financiering** vindt echter op omvangrijke schaal plaats in Korea (waar dit 43% van de totale uitgaven uitmaakt), de Verenigde Staten (bijna eenderde van de totale uitgaven), Australië en Japan (bijna een kwart van de totale uitgaven) (tabel B3.1).
- In een aantal OESO-landen **nemen de overheden weliswaar het grootste deel van de kosten voor basis- en middelbaar onderwijs voor hun rekening**, maar laten zij het beheer van de onderwijsinstellingen over aan de private sector. Dit levert een breder scala aan onderwijsmogelijkheden op zonder dat er barrières worden opgeworpen voor de deelname van leerlingen uit gezinnen met lage inkomens (tabel B3.2a en B3.3).
- **Instellingen voor tertiair onderwijs** voorzien over het algemeen voor een veel groter deel van hun financiering uit **privé-middelen** dan instellingen voor basis- en middelbaar onderwijs. Het privé-aandeel varieert van minder dan 4% in Denemarken, Finland, Griekenland en Noorwegen, tot meer dan driekwart in Korea, maar omvat privé-betalingen die worden gesubsidieerd vanuit de openbare middelen (tabel B3.2b).
- In eenderde van de landen – Australië, België, Canada, Hongarije, Korea, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zweden – bedraagt het aandeel van de **uitgaven aan instellingen voor tertiair onderwijs dat uit privé-middelen (anders dan huishoudens) wordt gefinancierd** 10% of meer (tabel B3.2b).
- Het beeld over alle onderwijsniveaus van de **trend in het overheids/privé-aandeel van de uitgaven aan onderwijs** is gemengd, waarbij sommige landen meer neigen naar overheidsuitgaven, terwijl anders zich bewegen in de richting van privé-financiering. In de meeste gevallen heeft een verschuiving naar privé-financiering niet geleid tot een afname van het reële niveau van de bestedingen in de publieke sector (tabel B2.2, B3.2a en B3.2b).

Deel van de overheidsbegroting dat gaat naar onderwijs

- **Gemiddeld besteden OESO-landen 12,7% van de totale overheidsuitgaven aan onderwijs.** De cijfers voor afzonderlijke landen variëren echter van minder dan 10% in Duitsland, Luxemburg, Slowakije en Tsjechië tot 24% in Mexico (tabel B4.1).
- **Overheidsfinanciering van onderwijs** is een maatschappelijke prioriteit, zelfs in OESO-landen met weinig overheidsinmenging op andere gebieden (tabel B4.1).
- **De overheidsuitgaven aan onderwijs zijn over het algemeen sneller gegroeid dan de totale overheidsuitgaven**, maar niet zo snel als het BBP. De overheidsuitgaven aan onderwijs als percentage van de totale overheidsuitgaven zijn tussen 1995 en 2001 het snelst gegroeid in Denemarken, Mexico en Zweden (tabel B4.1).

Omvang en aard van overheidssubsidies aan huishoudens

- **Overheidssubsidies voor studenten en huishoudens** zijn voornamelijk zichtbaar op tertiair niveau (tabel B5.1 en B5.2).
- Gemiddeld 17% van de **overheidsuitgaven aan tertiair onderwijs** wordt besteed aan **ondersteuning van studenten, huishoudens en andere privé-entiteiten**. In Australië, Denemarken, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, de Verenigde Staten en Zweden wordt ongeveer 30% of meer van de overheidsbudgetten voor tertiair onderwijs besteed aan overheidssubsidies (tabel B5.2).
- **Subsidies** zijn over het algemeen beter zichtbaar in systemen waarin van studenten wordt verwacht dat zij ten minste een deel van de kosten van hun opleiding zelf betalen (indicator B5).
- **Systemen met gesubsidieerde studentenleningen** zijn vaak te vinden in landen met een hoge deelnemingsgraad in het tertiair onderwijs. In de meeste OESO-landen hebben de ontvangers van overheidssubsidies een grote mate van vrijheid in de besteding van de subsidies. In alle OESO-landen waarover wordt gerapporteerd worden de subsidies voornamelijk buiten onderwijsinstellingen besteed; in één op de drie landen is dit zelfs uitsluitend het geval (tabel B5.2).

Verdeling van de financiering over middelencategorieën

- Gemiddeld kan een kwart van de uitgaven voor tertiair onderwijs op het conto worden geschreven van **onderzoek en ontwikkeling (O&O) aan instellingen voor tertiair onderwijs**. De aanzienlijke verschillen tussen OESO-landen wat betreft het belang van O&O op instellingen voor tertiair onderwijs verklaren voor een deel de grote verschillen in uitgaven per student in het tertiair onderwijs (tabel B6.1).
- Voor de niveaus onder het tertiair onderwijs zijn **lopende uitgaven** verantwoordelijk voor gemiddeld 92% van de totale uitgaven over alle OESO-landen. Op vier OESO-landen na, gaat in alle landen 70% of meer van de lopende uitgaven op die niveaus op aan **personeelskosten** (tabel B6.3).

Toegankelijkheid van onderwijs, deelnamegraad en vorderingen

Verwacht aantal jaren onderwijs

- In 24 van 27 OESO-landen **genieten personen** gemiddeld tussen 16 en 20 jaar **formeel onderwijs**. Het grootste deel van de variatie tussen landen op dit gebied komt voort uit verschillen in inschrijvingen in het hoger middelbaar onderwijs (tabel C1.1).
- De **schoolverwachtingen** zijn tussen 1995 en 2002 in alle OESO-landen waarvoor vergelijkbare gegevens voorhanden zijn, gestegen (tabel C1.1).
- In de helft van alle OESO-landen staat meer dan 70% van de **kinderen van drie tot vier jaar oud** ingeschreven voor (pre-)basisonderwijs. Aan de andere kant van het spectrum kan een 17-jarige verwachten gemiddeld 2,7 jaar in het tertiair onderwijs door te brengen (tabel C1.2).

- In het merendeel van de OESO-landen **kunnen vrouwen verwachten 0,7 jaar meer onderwijs te genieten**, gemiddeld, dan mannen (tabel C1.1).

Toegang tot tertiair onderwijs

- Op dit moment gaat één van de twee jongeren in de OESO-landen op enig moment in zijn/haar leven **naar een universiteit of een opleiding op een vergelijkbaar niveau** (tabel C2.1).
- Gemiddeld over alle OESO-landen **kan een 17-jarige nu verwachten 2,7 jaar tertiair onderwijs te genieten**, waarvan 2,0 jaar fulltime. In Finland, Korea en de Verenigde Staten kunnen studenten rekening houden met ongeveer vier jaar fulltime en parttime tertiair onderwijs (tabel C2.2).
- Met uitzondering van Frankrijk en Oostenrijk nam de **deelname aan tertiair onderwijs tussen 1995 en 2002** in alle OESO-landen toe (tabel C2.2).
- **Het merendeel van de studenten in het tertiair onderwijs staat ingeschreven bij openbare instellingen**, maar in België, Japan, Korea, Nederland en het Verenigd Koninkrijk staan de meeste studenten ingeschreven bij instellingen onder privé-beheer (tabel C2.3).

De internationalisering van het tertiair onderwijs

- **In 2002 stonden er 1,90 miljoen student ingeschreven bij instellingen buiten hun land van herkomst** in de OESO-landen en partnerlanden die in deze publicatie zijn opgenomen. Dit betekent een toename van 15% van de totale studentenmobiliteit sinds het jaar ervoor (tabel C3.6).
- Vijf landen (Australië, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten) ontvangen bijna 73% van alle **buitenlandse studenten die in OESO-landen studeren** (grafiek C3.2).
- In absolute getallen vormen studenten uit Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Japan, Korea en Turkije de **grootste bron van inschrijvingen uit OESO-landen** naar OESO- en partnerlanden toe. Studenten uit China, India en Zuidoost-Azië vormen het **grootste contingent buitenlandse studenten uit partnerlanden** naar OESO- en partnerlanden toe (tabel C3.2).
- In verhouding tot het totale aantal ingeschrevenen in het tertiair onderwijs, varieert **het percentage buitenlandse studenten dat staat ingeschreven in OESO-landen** van minder dan 1% tot bijna 18% in Australië en Zwitserland. In verhouding tot de grootte, nemen Australië, België, Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland de meeste buitenlandse studenten op, gemeten als percentage van de inschrijvingen in het tertiair onderwijs (tabel C3.1).
- In Finland, Spanje en Zwitserland staat meer dan een van de zes buitenlandse studenten ingeschreven voor een theoretisch geavanceerd onderzoeksprogramma (tabel C3.4).
- Wat betreft de **studierichtingen** staat 30% of meer **van de buitenlandse studenten** ingeschreven voor bètastudies in Australië, Duitsland, Finland, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland (tabel C3.5).

De overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt

- Gemiddeld genomen over de landen **zal een jongere van 15 jaar oud naar verwachting iets minder zes en een half jaar formeel onderwijs genieten**. In 17 van de 28 onderzochte landen varieert deze periode van bijna zes tot zeven en een half jaar (tabel C4.1a).
- Naast het verwachte aantal jaren dat onderwijs wordt genoten, kan een jongere van 15 jaar erop rekenen gedurende 6,4 van de volgende 15 jaar een baan te hebben, gedurende in totaal 0,8 jaar werkloos te zijn en 1,3 jaar buiten de arbeidsmarkt te verkeren. De landen variëren het meeste wat betreft de gemiddelde duur van de perioden van werkloosheid (tabel C4.1a).
- **In 23 van de 27 betreffende OESO-landen volgen meer vrouwen dan mannen tussen 20 en 24 jaar onderwijs**. Mannen in de leeftijdsgroep van 20 tot 24 jaar hebben meer kans om een baan te hebben. Het percentage 20- tot 24-jarigen dat geen onderwijs geniet, varieert van 50 tot 70% in de meeste OESO-landen (tabel C4.2a).
- In sommige landen volgen onderwijs en werk elkaar grotendeels op, terwijl deze in andere landen samenvallen. **Opleidingen met een combinatie van leren en werken**, die relatief vaak voorkomen in Europese landen, bieden gestructureerde beroepsopleidingstrajecten die opleiden voor erkende beroepskwalificaties. In andere landen zijn initieel onderwijs en werk zelden gekoppeld (grafiek C4.4).
- Het **aandeel van 20- tot 24-jarigen dat geen onderwijs volgt** en geen hoger middelbaar onderwijs heeft genoten, bedraagt minder dan 10% in slechts acht van de 27 OESO-landen. In 11 landen vormt deze potentiële risicogroep tussen 10 en 18% van de leeftijdsgroep en voor de resterende acht OESO-landen valt meer dan 20% van de leeftijdsgroep in deze categorie (tabel C5.1).
- Het percentage mannelijke 20- tot 24-jarigen dat in deze risicogroep valt is in 19 van de 27 landen groter dan het percentage vrouwen, met name in Griekenland, Ierland, IJsland, Italië, Portugal en Spanje. De landen waar de omgekeerde trend het duidelijkst is, zijn Denemarken, Luxemburg en Turkije (tabel C5.1).

De leeromgeving en organisatie van scholen

Het aantal lessen dat leerlingen krijgen

- Leerlingen krijgen gemiddeld 6868 **uur les** in de leeftijd tussen 7 en 14 jaar, waarvan 1576 uur in de leeftijd van 7 en 8 jaar, 2510 uur tussen 9 en 11 jaar en 2782 uur tussen 12 en 14 jaar (tabel D1.1).
- Leerlingen van 7 en 8 jaar oud in OESO-landen ontvangen gemiddeld 752 uur **verplichte lestijd** per jaar en 788 uur per jaar **beoogde lestijd in de klas**. Leerlingen van 9 tot 11 jaar oud behoren bijna 50 uur les meer per jaar te krijgen dan degenen die 7 of 8 jaar oud zijn, terwijl de 12- tot 14-jarigen bijna 100 uur les meer per jaar horen te ontvangen dan zij die 9 tot 11 jaar oud zijn. Deze cijfers variëren echter aanzienlijk van land tot land (tabel D1.1).
- **Onderwijs in lezen en schrijven, rekenen en techniek** bestrijkt bijna de helft van de verplichte lestijd voor leerlingen van 9 tot 11 jaar en 41% voor leerlingen van 12 tot 14 jaar oud. Tussen landen bestaat een grote variëteit in het percentage van het curriculum voor 9- tot 11-jarigen dat is toegewezen aan lezen en schrijven als

verplichte vakken; dit varieert van 12% van het curriculum in Portugal tot 31% in Slowakije (tabel D1.2).

Toelatingsbeleid van scholen voor hoger middelbaar onderwijs

- Enquêtes onder schooldirecteuren in 2002 hebben uitgewezen dat de leerresultaten van leerlingen het meest gebruikte **criterium voor toelating tot het hoger middelbaar onderwijs** zijn, maar er bestaan grote verschillen tussen landen. Meer dan 80% van de leerlingen in Finland, Hongarije en Noorwegen volgt onderwijs op scholen waar de **leerprestaties** van leerlingen altijd als criterium voor toelating worden gehanteerd, terwijl dit percentage in Spanje nog geen 10% bedraagt (tabel D5.1).
- De andere meestgebruikte factoren bij het **toelatingsbeleid** zijn de behoefte van de leerlingen aan en interesse in de opleiding, alsmede het feit dat zij in een bepaald gebied wonen (tabel D5.1).
- Voor het **groeperen van leerlingen** is het meestgebruikte criterium de **keuze van de leerling** van een bepaald vak of opleiding; gemiddeld volgt ongeveer 73% van de leerlingen onderwijs aan een school waar dit criterium altijd wordt gehanteerd. Daarentegen gaat in Mexico ongeveer de helft van de leerlingen naar een school waar dit nooit wordt toegepast. Het groeperen van leerlingen zodat klassen een **mengeling van vaardigheden** weerspiegelen is de op één na meestgebruikte beleidslijn, gevolgd door het groeperen van leerlingen van gelijke leeftijd (tabel D5.3).
- Scholen in Hongarije, Ierland, Italië en Vlaanderen zijn gemiddeld zowel bij het toelaten als bij het groeperen van leerlingen selectiever dan het internationale gemiddelde. Daartegenover staat dat scholen in Spanje en Zweden minder selectief blijken bij hun toelatingsbeleid dan het internationale gemiddelde en ook minder vaak een selectief groepeeringsbeleid blijken te volgen (grafiek D5.3).

Klassegrootte en verhouding leerlingen/leerkracht

- De **gemiddelde klassegrootte** in het basisonderwijs is 22, maar dit varieert per land van 36 leerlingen per klas in Korea tot minder dan de helft daarvan in Griekenland, IJsland en Luxemburg (tabel D2.1).
- Het **aantal leerlingen per klas** neemt met een gemiddelde van twee leerlingen toe tussen het basisonderwijs en lager middelbaar onderwijs, maar het **aantal leerlingen per leerkracht** neemt over het algemeen af naarmate het onderwijsniveau toeneemt, als gevolg van een toenemend aantal lessen per jaar (tabel D2.1).
- **De hoeveelheid onderwijzend en niet-onderwijzend personeel** varieert in scholen voor basis- en middelbaar onderwijs van minder dan 81 personen per 1000 leerlingen in Japan, Korea en Mexico tot 119 personen of meer per 1000 leerlingen in Frankrijk, Hongarije, IJsland, Italië en de Verenigde Staten (tabel D2.3).

Salarissen van onderwijzend personeel

- De **salarissen halverwege de loopbaan** van onderwijzend personeel in het lager middelbaar onderwijs variëren van minder dan USD 10.000 in Slowakije tot USD 40.000 of meer in Australië, Duitsland, Japan, Korea, Schotland, de Verenigde Staten en Zwitserland (tabel D3.1).

- Gemiddeld verdienen **leerkrachten** in het hoger middelbaar onderwijs **per lesuur** ongeveer 40% meer dan leerkrachten in het basisonderwijs, hoewel het verschil minder dan 5% is in Nieuw-Zeeland, Turkije en de Verenigde Staten en wel 82% bedraagt in Spanje, waar het verschil tussen lestijd in het basisonderwijs en hoger middelbaar onderwijs het grootste is (tabel D3.1).
- **Salarissen aan de top van de schaal** zijn gemiddeld circa 70% hoger dan de aanvangssalarissen voor zowel basis- als middelbaar onderwijs, hoewel dit per land varieert, grotendeels conform het aantal jaren waarin een leerkracht de schaal doorloopt. Zo zijn bijvoorbeeld de salarissen aan de top van de schaal in Korea bijna drie keer zo hoog als de aanvangssalarissen, maar duurt het 37 jaar voordat de top van de schaal wordt bereikt (tabel D3.1).
- **Salarissen van onderwijzend personeel zijn tussen 1996 en 2002 in vrijwel alle landen reëel gestegen**, waarbij de grootste stijgingen zich voordeden in Hongarije en Mexico. De salarissen in het basis- en hoger middelbaar onderwijs in Spanje zijn in dezelfde periode gedaald in reële getallen (tabel D3.3).

Werktijd van onderwijzend personeel

- Het aantal **lesuren op jaarbasis in openbare basisscholen** bedraagt gemiddeld 803 uur, maar varieert van 617 in Japan tot 1139 uur in de Verenigde Staten (tabel D4.2).
- Het gemiddelde aantal **lesuren in het lager middelbaar onderwijs** bedraagt 717 uur, maar varieert van 513 in Japan tot 1167 uur in Mexico (tabel D4.2).
- Het gemiddelde aantal **lesuren in het hoger middelbaar onderwijs** bedraagt 674 uur, maar varieert van 449 in Japan tot 1121 uur in de Verenigde Staten (tabel D4.2).
- Het **percentage van de werktijd dat aan lesgeven wordt besteed**, is hoger in het basisonderwijs dan in het middelbaar onderwijs. Op beide niveaus is het percentage van de werktijd dat aan lesgeven wordt besteed slechts in een minderheid van de landen meer dan 50% (tabel D4.1 en grafiek D4.2).
- **Regelingen aangaande werktijden van onderwijzend personeel** variëren per land. In de meeste landen moeten leerkrachten formeel een specifiek aantal uren werken; in andere landen wordt alleen de werktijd in aantallen lesuren per week gespecificeerd (indicator D4).

Verdeling van besluitvormingsverantwoordelijkheden op lager middelbaar onderwijsniveau

- Over het geheel genomen is, op basis van de gegevens voor 2003, de **besluitvorming** het meest gecentraliseerd (besluiten worden genomen op landelijk en/of provinciaal overheidsniveau) in Australië, Griekenland, Luxemburg, Mexico, Oostenrijk, Portugal, Spanje en Turkije, waarbij de landelijke overheid met name dominant is in Griekenland (88% van alle besluiten wordt door de nationale overheid genomen) en in Luxemburg (66%) (tabel D6.1).
- Besluiten worden vaker op **schoolniveau** genomen in Engeland, Hongarije, Nieuw-Zeeland, Slowakije en Tsjechië, maar dit is met name het geval in Nederland, waar alle besluiten op schoolniveau worden genomen (tabel D6.1).
- **Besluiten over de organisatie van het lesprogramma** worden in alle OESO-landen voornamelijk door de scholen genomen, terwijl **besluiten over de planning en**

structuur over het algemeen het domein zijn van meer gecentraliseerde bestuurslagen. Het beeld is gevarieerder voor **besluiten over personeelsbeheer en de toewijzing en het gebruik van middelen** (tabel D6.2).

- **Iets minder dan de helft van de besluiten die door scholen worden genomen, wordt genomen in volledige autonomie**, ongeveer hetzelfde deel als die welke worden genomen binnen een kader dat door een hogere autoriteit is vastgesteld. Besluiten die door scholen in samenspraak met andere partijen worden genomen, zijn relatief zeldzaam. Scholen nemen minder autonome besluiten over de planning en structuur dan met betrekking tot andere gebieden (tabel D6.3).
- **Tussen 1998 en 2003 is de besluitvorming in de meeste landen meer gedecentraliseerd**, met name in Korea, Tsjechië en Turkije. De omgekeerde trend was zichtbaar in Griekenland en Wallonië (grafiek D6.3).

Nieuwe indicatoren in deze uitgave

Naast bijgewerkte waarden voor de reguliere indicatoren, bevat deze uitgaven de volgende nieuwe indicatoren:

- **A5: Trends in leesvaardigheid:** hiermee wordt de leesvaardigheid bepaald van leerlingen van ongeveer 9 jaar oud, zowel in totaal als uitgesplitst per sekse.
- **A8: Betrokkenheid van leerlingen:** hiermee worden twee dimensies van de mate van betrokkenheid van leerlingen bij de school en de mate waarin zij zich daar thuis voelen, bekeken en vergeleken tussen de verschillende landen.
- **D5: Toelatings-, plaatsings- en groepeeringsbeleid voor leerlingen:** hiermee wordt het beleid bekeken in het hoger middelbaar onderwijs, waar het onderwijsaanbod een grotere diversiteit begint te vertonen.
- **D6: Besluitvorming in onderwijssystemen:** hiermee wordt gekeken naar het patroon voor de besluitvorming en wordt aangegeven welke overheidsinstantie besluiten neemt op welke gebieden van het systeem en wat de mate van autonomie is waarmee deze besluiten worden genomen.

Daarnaast zijn er verschillende *nieuwe analyses* opgenomen in de reguliere indicatoren, met daarin:

- De demografische factoren die van invloed zijn op het toekomstige aanbod van gekwalificeerde personen (indicator A1)
- Trends in de verhouding tussen opleidingsniveau en arbeidsmarktactiviteit (A10)
- Een vergelijking van de relatieve inkomsten over de tijd, zowel in totaal als voor mannen en vrouwen afzonderlijk (A11)
- Een vergelijking van de verdeling van uitgaven en leerlingen/studenten per onderwijsniveau (B1)
- Een uitsplitsing van private uitgaven aan onderwijs tussen uitgaven aan huishoudens en andere private uitgaven (B3)
- Het patroon van inschrijving per leeftijdsjaar voor jonge volwassenen (C1)
- Trends in studentenmobiliteit en een analyse van vakken die worden gestudeerd door buitenlandse studenten (C3)
- Vergelijkingen over de tijd van hoe de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt verloopt (C4)
- Een profiel op basis van geboorteland van jongeren met een lage scholingsgraad (C5)
- Een vergelijking tussen openbare en privé-instellingen van de verhoudingen tussen aantallen leerlingen per leerkracht (D2)
- Het deel van de werktijd van onderwijzend personeel dat aan lesgeven wordt besteed (D4)

Opmerking voor redacteurs

De cijfers hebben over het algemeen betrekking op het schooljaar 2002 of het boekjaar 2001, tenzij anders aangegeven. De cijfers over lees-, reken- en technische vaardigheden van 15-jarigen en over de betrokkenheid van studenten zijn afkomstig uit PISA (Programme for International Student Assessment) uit 2000.

De indicatoren die in het boek worden gepresenteerd, zijn gebaseerd op de gegevens die de OESO had op 30 juni 2004. Alle volgende herzieningen die door landen in de eigen gegevens worden doorgevoerd en gevolgen hebben voor de indicatorwaarden, worden vermeld op de OECD-website: www.oecd.org/edu/eag2004.

Verklarende woordenlijst van termen die zijn gebruikt in deze samenvatting en toelichtingen

Geavanceerde onderzoeksprogramma's: verwijst naar studies op tertiair niveau die rechtstreeks leiden tot een hogere onderzoekskwalificatie, bijv. een Ph.D.

ISCED: International Standard Classification of Education waarmee onderwijsprogramma's op basis van hun niveau worden ingedeeld

Menselijk kapitaal: productieve rijkdom die besloten ligt in arbeid, vaardigheden en kennis.

Onderwijspeil: het onderwijspeil wordt uitgedrukt aan de hand van het hoogste met een diploma afgesloten onderwijsniveau van een persoon, gedefinieerd conform de ISCED.

Partnerlanden: de landen die deelnemen aan het WEI-programma (World Education Indicators) van de OESO/UNESCO: Argentinië, Brazilië, Chili, China, Egypte, Filippijnen, India, Indonesië, Jamaica, Jordanië, Maleisië, Paraguay, Peru, Rusland, Sri Lanka, Thailand, Tunesië, Uruguay en Zimbabwe. Daarnaast is ook Israël opgenomen, dat de status van waarnemer heeft bij de activiteiten van de OESO op het gebied van onderwijs.

Schoolverwachtingen: de gemiddelde duur van het formele onderwijs waaraan een kind van vijf jaar naar verwachting tijdens zijn of haar leven zal deelnemen.

Tertiair onderwijsniveau type A: dit komt overeen met studies op het niveau 5A van ISCED. Deze zijn over het algemeen theoretisch onderbouwd en bedoeld om voldoende kwalificaties te bieden voor toegang tot geavanceerde onderzoeksprogramma's en beroepen met hoge vaardigheidseisen, zoals geneeskunde, tandheelkunde of architectuur. Omvat gewoonlijk zowel de graad van Bachelor als Master en equivalenten daarvan.

Tertiair onderwijsniveau type B: dit komt overeen met studies op het niveau 5B van ISCED. Deze zijn gewoonlijk korter dan van het type A op tertiair niveau en richten zich op praktische, technische of beroepsmatige vaardigheden voor een directe intrede op de arbeidsmarkt, hoewel de respectievelijke studies enige theoretische vorming kunnen inhouden.

Tertiair onderwijsniveau: studies van het type A en type B op tertiair niveau, plus geavanceerde onderzoeksprogramma's.

Totale overheidsuitgaven aan onderwijs: omvat de openbare (overheids-) uitgaven aan instellingen alsmede overheidssubsidies aan huishoudens (bijv. voor de kosten van het levensonderhoud) en andere private entiteiten.

Uitgaven aan onderwijsinstellingen: dit omvat de uitgaven aan die onderwijsinstellingen die betrokken zijn bij het onderwijs alsmede uitgaven aan niet-onderwijsinstellingen, zoals bijvoorbeeld instellingen die betrokken zijn bij het beheer van het onderwijssysteem.

Universitair of gelijkwaardig niveau: verwijst naar studies van het type A op tertiair niveau en hoger.

Werkgelegenheidspercentage: dit is het aantal werkende personen als percentage van het totale aantal personen in een bevolking.

© OECD 2004

Deze samenvatting is geen officiële OESO-vertaling.

Reproductie van deze samenvatting is toegestaan, mits het OESO-copyright en de titel van de oorspronkelijke publicatie worden vermeld.

Meertalige samenvattingen zijn vertaalde uittreksels van OESO-publicaties die oorspronkelijk in het Engels en Frans zijn gepubliceerd.

Deze zijn gratis te verkrijgen via de Online Bookshop van de OESO
www.oecd.org/bookshop/

Neem voor meer informatie contact op met de eenheid OECD Rights and Translation,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
Frankrijk

Bezoek onze website www.oecd.org/rights/

